

Poznáme a budeme poznáť slovenskú faunu?

Znepokojujúce úvahy a diskusie o budúcnosti poznania našej fauny a o budúcnosti slovenskej zoológie vôbec odzneli aj na poslednom kongrese slovenských zoológov, ktorý sa konal začiatkom decembra 2008 v Smoleniciach. Napriek urgentnej potrebe riešiť túto veľmi nepríaznivú situáciu (alebo sa k tomu aspoň vyjadriť), účastníci vrcholného stretnutia znalcov fauny Slovenska neprijali žiadne záverečné vyhlásenie, ani nič podobné.

Žijeme v dobe prevratných informačných technológií, internetu a rýchleho životného štýlu. Podľa sa teraz v kontexte týchto reália zamyslieť nad tým, aká je súčasnosť a budúcnosť vedy, zvlášť zoológie, na Slovensku. Postavenie zoologie (a biológie vôbec) v našej súčasnej spoločnosti vôbec nie je priaznivé. A hovoríť o perspektívach je značne zložité. Hoci nie som senior, ani žiadny vrcholný zoologický „borec“, aj tak som si dovolil pokúsiť sa o to.

1. Príroovedné, zvlášť biologické vzdelanie, sa dostáva na perifériu záujmu majoritnej časti spoločnosti.

Hlavnou príčinou je okrem iného technokratický prístup a oveľa vyšší záujem o exploataciu než o poznanie a ochranu prírodných hodnôt.

2. Dôsledkom je klesajúci záujem mladých ľudí o štúdium biológie, najmä tzv. základných (neaplikovaných) odborov prakticky na všetkých VŠ, pretože perspektívy ich uplatnenia, dosť slabé i v minulosti, sú ešte nižšie.

3. Klesajúci trend má členská základňa Slovenskej zoologickej spoločnosti, Slovenskej entomologickej spoločnosti (a iných vedeckých spoločností), kym priemernej vek členov sa zvyšuje. Kontinuita zoologie, zvlášť entomológie, na Slovensku je návyše, a to najmä vo vzdialenejších časových horizontoch, vážne ohro-

Možno neexistuje jednoduchší nadpis článku, ktorý sa bude zaoberať kardinálnou dilemom, ktorá ľažko dolieha na asi všetkých slovenských zoológov. Odpoveď na túto otázku však už vôbec nebude jednoduchá.

Ešte pár rokov dozadu platilo Poznaj a chráň. Každý, aj priemerne priroovedne vzdelaný človek vie, že ak chceme nejaký objekt chrániť, malí by sme ho čo najlepšie poznáť. Lenže, chceme ho vôbec chrániť?

zená prudkým úbytkom amatérov (to slovo nemá žiadny znevažujúci akcent), pretože mladých ľudí od zoológie (entomológie) okrem slabučkého spoločenského záujmu odráza aj nevyhovujúca, komplikovaná a kontraproduktívna legislatíva, ktorá „amatérsku zoologickú (entomologickú) aktivitu“ stavia už pomaly do kategórie trestného činu.

4. Situácia v pedagogickom pokrytí zoologickej látky v učive ZŠ i SŠ sa stále zhoršuje. Celková koncepcia vyučovania sa posúva stále viac do verbálno-teoretickej roviny, poznávanie prírodnín temer úplne vymizlo! Dôsledkom je ale odcudzenie

a možno ani osu útočnú (pokiaľ náhodou nestúpia do jej hniezda). Použiť v tejto súvislosti tvrdú formuláciu „biologický analfabetizmus“, žiaľ, vôbec nemožno považovať za prehnane, ale skôr realistické.

5. Stále klesá počet ľudí, ktorí sú schopní spoloahlivo a erudovane determinovať zoologické objekty! Prednedávnom (1996) Svätopluk Čepelák na stránkach odbornej tlače vyslovil katastrofickú víziu postupného zániku zoologie (zvlášť entomológie) na Slovensku. Žiaľ, táto hrozná predstava sa v budúcnosti môže priblížiť k realite.

Vzácny a chránený strehuň Arctosa perita. Počet Slovákov, ktorí ho poznajú, je jednocierné číslo
(Foto ex »www.flickr.com«)

Hubový chrobák Mycetoma suturale žije vzácné v starých listnatých lesoch
Foto Stanislav Korenko

človeka prírode – mladí ľudia prírode nerozumejú, pretože v nej skoro nič nepoznajú. Potom však nepociťujú ani takmer žiadnu potrebu niečo v prírode chrániť! Dôsledkom týchto neakceptovateľných redukcionizmov je skutočnosť, že „moderní“ Slováci 21. storočia už nebudú poznáť ani príhľavu (pokiaľ do nej nespadnú)

Umelo a násilne implementovaná „netaxonomická“ koncepcia vyučovania zoologie (a biológie) je suchopárná, sterilná a nemotivujúca. Navyše dokáže z jednej z najúžasnejších vied urobiť učivo nezaujímavé, otravné, pre niektorých študentov humanitného a technického zamerania možno až traumatizujúce.

Byť príroovedcom v súčasnej sloven-

skej spoločnosti nie je viťazstvo. Okrem toho, že človek je väčšine spoluobčanov už pomaly na smiech, prírodomedci sú navyše nepohodlní mnohým ľuďom z budovalsko-podnikateľskej lobby. Dôvod je ten, že stanovujú limity v expluatácii prírodných zdrojov. Nie som sám, čo mám taký dojem, že istí ľudia by boli najradšej, keby ochrana prírody na Slovensku bola postavená mimo zákon.

Nuž, ale čo by mali v tejto ľažkej situácii robiť zoológovia a zvlášť učitelia zoologie? Najúčinnejšie bude sa veľmi seriózne venovať svojmu remeslu. Jedine zoológovia a učitelia zoologie môžu prinavrátiť zoologii (a biológiu) šmrnc, noblesu a spoločenské postavenie, ktoré si táto fascinujúca veda zaslhuje. Takže ako na to?

Vzácnu obrubnicu *Camptopus lateralis* temer nikto nepozná, pretože bzdochy sú nepopulárny rad

plnili samostatný dlhý článok, a možno i pútavú knihu. Hlavne je nutné kategoricky odmietnuť a z vyučovania zoologie odstrániť nezmyselné a demotivujúce „papagajovanie“ telefónnych zoznamov.

- Prispieť k riešeniu patovej situácie v slovenskom zoologickom názvosloví – nezmysly ako sýkorka bielolica sú už možno čítankovo známym príkladom.
- Prinavratiť vážnosť a spoločenský kredit súťažiam mladých adeptov biologickej vedy – biologickej olympiáda (BO), stredoškolská odborná činnosť (SOČ) a študentská vedecká a odborná činnosť (ŠVOČ), pretože mnohí súčasní odborníci vrátane mojej osoby sa odborne vyprofilovali práve na týchto akciách. Na celoštátnom kole ŠVOČ v Trnave v roku 1983 nás prišiel pri záverečnom ceremoniáli pozdraviť primátor Trnavy a bola tam aj televízia, čo je ale v dnešnej dobe prakticky nepredstaviteľné – televízia má inú hierarchiu hodnôt a iné (pozlatkové) celebrity.

Veľmi vzácný pestroš *Allonyx quadrimaculatus* je málo známym klenotom slovenskej fauny

Veľmi vzácný druh *Biphyllus lunatus* pozná, ale i zbieralo iba zapór Slovákov

a odbornej profilácii budúcich špecialistov. Mládež v opačnom prípade, čo je prevažujúca smutná realita Slovenska, bude odborne profilovať a (de) formovať ulica, rôzne kluby a „kluby“, krčmy a drogoví díleri(!).

- Písť články a podľa možnosti i knihy o faune Slovenska a problémoch slovenskej zoologie. Stačí sa poučiť zo zásadne odlišnej situácie v susednej, nie oveľa väčšej Českej republike, kde vychádzali a každoročne vychádzajú desiatky vedeckých a populárno-vedeckých kníh a časopisov so zoologickou a biologickou problematikou.

Otázka v nadpise tohto článku teda môže byť zodpovedaná s trpkou príchuťou frustrácie a s nepatrnu šancou na zmenu tohto krajne nepriaznivého stavu. Slovenskú faunu poznáme slabu a podľa všetkých indícii ju budeme poznať ešte slabšie, pokiaľ my, prírodomedci, budeme nadálej znášať dehonestujúce zaradenie kdesi na perifériu „lepšej“ (= kreatívnejšej, rešpektovanejšej, lepsie hodnotenej) časti spoločnosti. Nás, odborníkov, na chrobáky, pavúky, mäkkýše, netopiere, ryby... je málo a (zatial) to vyzerá tak, že nás bude ešte menej. Je to alarmujúce, ak správa národného parku alebo chránenej krajinej oblasti vo veci faunistického výskumu určitých lokalít osloví kolegov zo susednej Českej republiky, pretože u nás doma je odborníkov málo, resp. nespĺňajú požadované kritériá (niekoľko prípadov, o ktorých viem, by som mohol konkretizovať, tlačia

sa mi však slzy do očí). Slovensko je napriek tomu (ešte stále) nádherná krajina s bohatstvom prírodných hodnôt, ktoré nám (ešte stále) naši susedia závidia – nevedno však, či táto veta bude platiť aj o 15 rokoch. Táto nádherná krajina má totiž smolu. Väčšina obyvateľov, a najmä tí na „kapitánskom mostíku“, si takúto náheru ani nezaslúžia...

Text a foto: Valerián Franc